

Szegedi László¹

Az Európai Unióból harmadik államokba érkező hazautalások szerepe az EU migrációs nagystratégiájának és migrációs politikájának lehetséges alakításában²

Vezetői összefoglaló

- A hazautalások szerepe és kutatótsága egyre inkább nő a nemzetközi pénzügyi térben
- A hazautalások mérhetősége és definiálása ugyanakkor egyértelmű korlátokba ütközik
- A hazautalások kutatására érdemesebb több figyelmet fordítani, ugyanis hozzájárulhatnak a kibocsátó állam "lakosságmegetartó" képességének növeléséhez
- Az Európai Uniónak nagy szerepe lehet akár jelenlegi akár későbbi stratégiai kialakításaikor az éppen a jó tapasztalatok megosztásához a hazautalások a hazautalások "becsatornázását" érintően.

Érdekes hír látott napvilágot 2023 végén, amelyben idézték a nigériai jegybank elnökének nyilatkozatát.³ Olayemi Cardoso kifejtette, hogy az országba érkező hazautalásokat terhelő díjak akadályozzák a nigériai gazdaság fejlődését. A jegybank elnöke ezt a kijelentést a Nigériai Diszpóráért felelős Bizottság (Management of Nigerians in Diaspora Commission - NiDCOM) elnökével folytatott stratégiai találkozót követően tette meg.

Cardoso úr kifejtette, hogy maguk is aggódnak a hazautalások meg-megakadó érkezése miatt. Emellett igyekeznek minden szükséges lépést megtenni, hogy a szub-szaharai térségben a hazautalások legnagyobb fogadóországa továbbra is Nigéria legyen. Utóbbi számadat 2022-ben elérte a 22 milliárd dollárt a Világbank adatai alapján.

A jegybank elnöke dicsérte nyilatkozatában a NiDCOM munkáját, valamint hangsúlyozta a két szervezet együttműködésének fontosságát. Egyúttal megígérte, hogy a hazautalások útjába álló bármely akadályt igyekeznek majd kiküszöbölni. Ezt megelőzően a NiDCOM vezetője saját nyilatkozatában a hazautalásokat terhelő túl magas díjakról értekezett, amely egyúttal a térségben is a legmagasabb.

Hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a fennálló problémákat mindenképpen kezelni kell.

A helyzet megértéséhez érdemes tágabb értelemben is elhelyezni és megvizsgálni a hazautalások szerepét és helyét a nemzetközi/globális pénzügyi térben.

A hazautalt pénzek (*remittances*) összege globálisan pusztán 2014-23 között 43%-kal nőtt 858 milliárd dolláros éves értéket elérve.⁴ Ez a tény önmagában megindokolja, hogy több tudományterület miatt foglalkozik egyre behatóbban a hazautalt pénzek – tágabb értelemben, ami a fogalomalkotás nehézségeiből fakad – a hazautalások szerepével az egyes régiók viszonyában és a globális szinten, valamint azok nemzetgazdaságokra gyakorolt hatásával.

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Európai Köz- és Magánjogi Tanszék

² Az elemzés a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott, OTKA K-21 K138160 azonosítószámú „Egy lehetséges európai nagystratégia határai - az illegális migráció mint indikátor” című projekt keretében készült.

³ Arise News, 2023: CBN Targets Increased Diaspora Remittances into Nigeria [CBN Targets Increased Diaspora Remittances into Nigeria - Arise News](#) (Letöltve: 2024. 03. 04.)

⁴ Statista, 2022: Remittance flow value worldwide 2014-2024 [Remittance flow value worldwide 2014-2024 | Statista](#) (Letöltve: 2024. 02. 04.)

A nemzetközi szinten mért hazautalások vizsgálata a 1980-as évek kezdetéhez kapcsolódik, de az utóbbi évtizedekben a növekedés mértéke nem volt egyenletes. A kétezres évek elején, különösen az évtized közepén a hazautalások számának és nagyságának globális növekedésével párhuzamosan nagyobb számú szakirodalmi elemzés, publikáció jelent meg a témakörben. Utóbbiak egyre nagyobb figyelmet fordítottak a hazautalások nemzetközi pénzügyi műveletekként való elemzésére, összehasonlítva azt a nemzetközi segélyekkel. Ennek keretében óhatatlanul felmerül annak kérdése, hogy küldő állam és fogadó állam közötti nemzetközi segély helyett kevesebb adminisztratív teherrel és egyéb korlátozással megterhelt tranzakciót képez a hazautalás.⁵ Ráadásul a globalizáció átalakuló keretei⁶ között az időbeli elemzések szerint viszonylagos állandóságot mutat azok nagyságrendje, így nem csak az érintett háztartásoknak, hanem az azokat fogadó államoknak is (elméletileg) stabil bevételi forrást jelent. Így majdnem egyöntetű annak szakirodalmi értékelése, hogy a hazautalások a válsághelyzetekkel szembeni „ellenállóképességet” – szélesebb értelmezésben a válaszadás képességét, a rezilienciát – növelik.⁷ További vizsgálati témát kínál a hazautalások kihatása a fogadó és a küldő állam nemzetgazdaságára, különös tekintettel a szegénység (szegénységi küszöb), a nemzeti össztermék és a hazautalások közötti kölcsönhatás vizsgálatára.⁸

A 2008-2009-es gazdasági válság is kihatott az egyes államokba érkező hazautalások mértékére, de nem ugyanolyan módon.⁹ Ugyanakkor ennek vizsgálata mélyebb elemzést igényelne, hiszen a válsághelyzetek más-más módon gyakorolnak hatást az egyes világgazdasági régiókra, amely szerteágazó eredményekhez vezethet a hazautalásokat illetően. Ha a lentebb ismertetett, a Világbank által közzétett adatsorokat megfigyeljük, bizonyos európai államoknál a válság az egyébként csökkenő hazautalási összértékek esetében a csökkenés megállásához kapcsolódott (Moldova), hiszen ez a bevétel ebben az esetben számos háztartás számára kiemelkedően fontos megélhetési forrás (anticiklikus hatás). Hazánk esetében szakirodalmi vizsgálatok alapján – összekapcsolódva a német és osztrák munkaerőpiac 2011. évi megnyitásával is – kifejezetten a válság utáni időszakban történt meg a hazautalások dinamikus növekedésének megindulása.¹⁰

A 2010-es években a hazautalásokkal foglalkozó szakirodalom bővülése és a hazautalások nagyságának növekedése párhuzamosan zajlott le.¹¹ A globalizáció egyes válságjelenségei, a terrorizmus és a biztonságpolitikai helyzet általános alakulása, legfőképpen pedig a 2020-as koronavírus járvány a hazautalásokra is kihatott. Így e terület egyik meghatározó vizsgálati iránya a gazdasági visszaesés (és a várható helyreállítás) hazautalásokra gyakorolt hatásának feltárása, valamint a globális szintű jelenség okán az említett „ellenállóképesség”, reziliencia változásának alakulása lett. A Statista már bemutatott adatai szerint a globális szintű volumenre drasztikusan nem hatott ki a koronavírus-válság.¹² A Világbank elemzése szerint valóban nem volt drasztikus csökkenés globális szinten a hazautalások nagyságában. Ráadásul a korábbi trendekhez képest az formális (elektronikus) küldési módok is felértékelődtek – különösen 2020-ban.¹³

Nigéria speciális helyet foglal az afrikai kontinensen az EU belső piacáról érkező hazautalások szempontjából. A Nigériából az Európai Unióba érkező irreguláris migrációban érintettek száma alapvetően

⁵ Kapur, Davesh, 2005: Remittances – The New Development Mantra, In: Maimbo, Samuel Munzele – Ratha Dilip (eds.): *Remittances: Development Impact and Future Prospects*. The World Bank Washington D.C. 332–360.: 356.

⁶ Stiglitz, Joseph E., 2003: *A globalizáció és visszasságai*, Napvilág Kiadó, Budapest. 101-212.

⁷ Mehedintu, Anca – Soava, Georgeta – Sterpu, Michaela, 2019: The Effect of Remittances on Poverty in the Emerging Countries of the European Union. *Sustainability* 11. évf. 12. sz. 2–14.: 1.

⁸ Globális szinten ld. Adams, Richard H. Jr. – Page, John, 2005: The Impact of International Migration and Remittances on Poverty, In: Maimbo, Samuel Munzele – Ratha Dilip (eds.): *Remittances: Development Impact and Future Prospects*. The World Bank Washington D.C. 278–293.

⁹ A gazdasági válság és a cirkuláció viszonyáról ld. bővebben Illés Sándor, 2018: Gazdasági válság és cirkuláció. *Területi Statisztika* 58:1. 103–122.

¹⁰ Csontos Orsolya – Kóczyán Balázs, 2017: A külföldön élő magyarok jövedelmeinek és folyó utalásainak elemzése. *Hitelintézet Szemle*, 16. 2. 5–27. 17.

¹¹ 2016 októberétől *Remittances Review* címmel évente kétszer angol nyelvű folyóirat jelenik meg, amely kifejezetten a hazautalás témakörét, azok változásait, társadalmi, gazdasági és egyéb összefüggéseit dolgozza fel.

¹² Statista, 2022.

¹³ World Bank, 2023: Did remittances really increase during the pandemic? [Did remittances really increase during the pandemic?](https://www.worldbank.org/) (worldbank.org) (Letöltve: 2024. 02. 04.)

a 2010-es éve közepén érte el legmagasabb értékeket, majd annak drasztikus csökkenését követően az utóbbi pár évben a lenti táblázat alapján ismét enyhe emelkedés tapasztalható.¹⁴

A Világbank által közzétett adatok szerint ezt a hazautalások volumene csak részben követte le, értelemszerűen némi késéssel. 2016-ot követően némi emelkedés volt látható, de annak mértéke nem követte le a migrációs adatokét. 2020-ra érte el annak legalacsonyabb szintjét, majd ismét enyhe emelkedésbe kezdett a beérkező hazautalások nagysága. A következő ábrán látható második csökkenés a világjárvánnyal hozható összefüggésbe, amely mind a migráció, mind a hazautalások csökkenő tendenciájához vezetett. Emellett kihatott a nigériai gazdaságra is, amelynek sokktűrő-képességét próbára tette a válsághelyzet.¹⁵ 2022-ben Nigéria még mindig a 10 legtöbb hazautalást fogadó állam között volt – amelyet az afrikai kontinensen csak Egyiptom előzött meg.¹⁶

A külföldön élő nigériai lakosság száma 2017-ben a becslt adatok alapján elérte 1.24 millió főt, míg a diaszpóra számát nem hivatalos adatok jóval magasabbra akár 15 millió főre is becsülik. Az EU-n belül a legfőbb hazautalási forrásállam korábban és az utóbbi években is Olaszország.¹⁷ 2021. évi adatok alapján ez 1.244 milliárd dollárt jelentett, valamint Németország 1.244 milliárd dollárral. Két további uniós tagállam érdemel még említést, így Írország (372 millió dollár) és Spanyolország (USD (372 millió dollár)).¹⁸

Az Africa Polling Institute több kutatást is végzett azzal kapcsolatban, hogy milyen a nigériai lakosság migrációs hajlandósága. 2019-es adatok alapján a lakosság 32% mutatott ilyen irányú hajlandóságot, míg ez 2021-re a már említett válságjelenségek okán is 73%-ra emelkedett, majd 2022-re némi csökkenéssel 69% mutató volt megállapítható.¹⁹ Túl a lakossági felméréseken a szakirodalmi elemzések alapján Nyugat-Afrika 3%-os mutatóval a világon a legmagasabb mobilitási rátával (beleértve a migráció majd minden formáját) rendelkezik.²⁰ Utóbbira jelentős befolyással lehet a 2050-re prognosztizált további népességgrobbanás különösen Nigériában. Ugyanakkor a hajlandósági adatokra is figyelemmel erre is egyértelmű kihatással lehet a nigériai gazdaság fejlődése, sokktűrő-képessége – amely kompenzálhatja a hajlandósági adatok “kilengéseit”, valamint a ténylegesen megvalósuló migráció mértékét. A 2023-as nigériai választások és a gazdasági és társadalmi instabilitás éppen a kibocsátó állam belpolitikai helyzetének, a gazdaság sokknyelő képességének alapvető fontosságára utal – amely visszahat a migrációs hajlandóságra is.²¹

Túl a “kibocsátói” státuszon Nigéria jelentős tranzit és célország is a migráció szempontjából. Ezt a speciális migrációs helyzetet visszatükrözik a nigériai migrációs politikai legfontosabb dokumentumai is, amelyek az utóbbi években fektették le az ezzel kapcsolatos alapelveket.²² Ebben a tekintetben a nigériai migrációs politika egyértelműen lehetőségként tekint a beérkező hazautalásokra, amely segítséget nyújthat a nigériai gazdaság fejlődésében, valamint stabilizálásában,²³ így külön foglalkoznak az ilyen formában

¹⁴ Vecsey, Mariann (2023): *From West Africa to the Central Mediterranean Route. European Union and Member States' Responses to Handle the Migration Crisis*. PhD disszertáció, Nemzeti Közszolgálati Egyetem:160-167.

¹⁵ Ojeyinka, Titus Ayobami – Ajide, Folorunsho M. (2022): Remittance and financial development in Africa: A multidimensional analysis. *Remittances Review*, 7(1), 71-89. 85

¹⁶ World Bank, 2023.

¹⁷ Federal Republic of Nigeria (2020): *National Policy on Labour Migration*. Onilne: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-abidjan/---ilo-abuja/documents/publication/wcms_894403.pdf (Letöltve: 2024. 02. 04.):1

¹⁸ World Bank, 2023.

¹⁹ Africa Polling Institute - API (2021): *The Nigeria Social Cohesion Survey (Report)*. Online: <https://africapolling.org/wp-content/uploads/2021/12/API-Social-Cohesion-Report.pdf> (Letöltve: 2024. 02. 07.): 20; Africa Polling Institute - API (2022): *The Nigeria Social Cohesion Survey (Report)*. Online: https://africapolling.org/wp-content/uploads/2022/10/Nigeria-Social-Cohesion-2022-Report_v3.pdf (Letöltve: 2024. 02. 09.): 21.

²⁰ Trémolières, Marie (szerk.): *Regional Challenges of West African Migration – African and European Perspectives*. [h.n.], OECD publishing, Online: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en (Letöltve: 2024. 02. 07.): 229.

²¹ Obadare, Ebenezer, 2023: Nigeria Is Boiling. Can a New President Hold the Country Together? *Foreign Affairs*, Online: <https://www.foreignaffairs.com/nigeria/nigeria-tinubu-election-boiling> (Letöltve: 2024. 02. 01.).

²² the National Migration Policy of 2015, and the National Policy on Labour Migration of 2020

²³ Olaniyan, 2019; Ojeyinka and Ajide, 2022 :79

beérkező utalások hatékony felhasználásával és becsatornázásával – bár ezek gyakorlati megvalósítása még várat magára.²⁴ A 2015. évi dokumentum tágabb értelemben fogalmaz meg javaslatokat nem pusztán a hazautalások becsatornázása érdekében, hanem a nigériai pénzügyi szektor átalakítását megcélözva. Ennek keretében pedig kitér a külföldi befektetések, a technológiai transzfer, és a diaszpóra bekötésének fontosságára, mint stratégiai célokra.²⁵ A fenti említett 2020-as dokumentum pedig már a visszatérők pénzügyi oktatását is felveti, valamint a beérkező hazautalások felhasználását a nigériai kis- és középvállalkozások feltőkésítésében.²⁶ Ezen stratégiai dokumentumok visszatükrözik, hogy a hazautalásokra, valamint a migráció jelenségére túl annak kockázati megítélésén lehetőségként is lehet és kell tekinteni – amely ilyen formában a meglévő migrációs hullámok tükrében is a kibocsátó államok egyéb szakpolitikai lépéseivel összehangolva hozzájárulhatnak a kibocsátó állam “lakosságmeztartó” képességének növeléséhez.

A jegybankelnöki nyilatkozatot és a bemutatott számadatokat/tendencikat összevetve elmondhatjuk, hogy a hazautalások és a migrációs stratégiák metszéspontjában alapvető fontosságú a hol mellett a mivel kérdése lehet. A migrációból fakadó hazautalások érdemben járulhatnak hozzá megfelelő szakpolitikai eszközökkel kombinálva az adott állam “lakosságmeztartó” képességének növeléséhez. Ez kiterjedhet a jegybankelnök által említett díjak csökkentésétől egészen az átfogó szakpolitikai eszközökig. Amiben az az Európai Uniónak nagy szerepe lehet akár jelenlegi akár későbbi stratégiái kialakításaikor az éppen a jó tapasztalatok megosztásához. A kellőképpen jól megválasztott migrációs szakpolitikai eszközrendszer, a potenciális közpolitikai irányok újbóli feltérképezése, a kibocsátó állam “lakosságmeztartó” képességének ilyen formában való célzott növelése ugyanis új lendületet adhat a jövőben az uniós migrációs politikának.

²⁴ Alleluyanatha, Esther – Treasure, Lilian, 2021: Effect of youths remittances on rural livelihoods in South Eastern Nigeria. *Remittances Review*, 6(2), 133-151.134.

²⁵ Federal Republic of Nigeria, 2015: *National Migration Policy*. Online: https://publications.iom.int/system/files/pdf/national_migration_policy_2015.pdf (Letöltve: 2024. 02. 02.): 26-28.

²⁶ Federal Republic of Nigeria (2020): *National Policy on Labour Migration*. Online: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-abidjan/---ilo-abuja/documents/publication/wcms_894403.pdf (Letöltve: 2024. 02. 03.): 42.